

Abonamentul

Pentru monarhie:
Pe an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an
3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.
Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$
an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an
4 frcs. 50 cm.
Fóea apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Fóe bisericescă-politică.

Insertiuni

Un sir garmond:
odată 7 cr., a doua óra
6 cr., a treia óra 5 cr.,
și de fiecare publica-
țiune timbru de 30 cr.

Tot ce privesce fóea
să se adreseze la «Re-
dactiunea și Admini-
strațiunea Unirii»
în
Blas.

Anul V.

Blas 21 Septembre 1895.

Numérul 38.

Grația Monarchului.

Ușile temnițelor s'au deschis.

Din zidurile rēci au ieșit condam-
nații procesului pentru Memorand.

O senină bucurie a intrat în ini-
mile poporului nostru românesc.

Sórele libertății a revērsat rađele
ale preste aceia, cari pentru a némului
și pentru a patriei iubire au robit.

Și rađele acele balsam au revērsat
în inimile lor rānite, și durerea au
schimbat-o cu acel sentiment suprana-
tural, ce ț-i dā consciința luptei bune,
ce au purtat-o.

O, cât este de dulce *libertatea!*
Omul, creat *liber* de însu-și Dumnezeu,
libertate cērcă în totā viața sa, pe cum
cērcă plumāna aer. Omul fără li-
bertate e ca ochiul fără lumină, ca
plumāna fără aer.

Și totuși om pe om cērcă a-l lipsi
de *libertate*, de acest scump dar al
Creatorului, prin care ne deosebim de
dobitóce și ne asemēnām cu isvorul a
ori ce libertate, cu Dumnezeu.

Dar ceea ce e dela Dumnezeu,
omul nu póte să nimicēscă până în
capet. Și libertatea e un dar, pe care
în veaci nu-l poți nimici. Ea prin lanțuri
și face drum, și cu atât rēsare mai
māndră și mai încântătoare, cu cât mai
mari au fost pedecile din calea ei.

Treispredece luni fără de sfârșit
au petrecut condamnații nostri între zi-
durile temnițelor. Treispredece luni au
fost ei lipsiți de aceia, pe cari fără

margini îi iubesc. Treispredece luni
au fost ei împedecați a se îngriji de
aceia, de cari a se îngriji firea le de-
mandă.

Dar étă, că điua sfintă a libertății
a sosit. Libertatea își arată încântă-
tóra fața. Óra scāpării sună.

Cel ce din îndurarea lui Dumnezeu,
a Împēratului împēraților, pórtă scep-
trul Sfintului Ștefan, a aflat sosit mo-
mentul pentru a reda libertății pe aceia,
pe cari interese politice din sinul li-
bertății i-au rāpit.

Ne închinām înaintea Augustului
Purtător al acestui sceptru. Lāudām
și preamārim hotārirea lui. Când Ma-
iestatea Sa se pregătesce a veni la
acel Cluș, care a fost teatrul de osindă
a iubiților nostri luptători, la acel Cluș,
care în butul svircolirilor șoviniste con-
tinuā a fi centrul unei părți eminamente
romānesci a țērii, actul de grațiare este
un semn, care ne spune, că îngrijirea
Maiestății Sale nu încētā a se estinde
și asupra cetățenilor sēi romāni.

Maiestatea Sa scie, că poporul ro-
mānesc se îndatinēzā a-și reaminti nu
numai nefericirile, ci și binefacerile.
Poporul românesc nu-și va uita, că dacā
a avut și are încă multe đile de jale,
a avut înse și are să mulțāmēscă Au-
gusteii Dinastiei și đile de adevēratā
bucurie.

Între aceste đile de adevēratā bu-
curie va însemna poporul român și điua,
în care grația Maiestății Sale s'a re-
vērsat preste condamnații din procesul

Memorandului. Și când în doinele sale
triste va reinvia, spre a le acoperi cu
vélul uitării și pentru a se oțeli spre
alte lupte și suferințe, amintirea sufe-
rințelor din trecut, totodată va găsi și
un accent de veselie, pentru acele mo-
mente din viața sa națională, pe cari le
póte numi fericite.

Salutām deci cu omagială vene-
rațiune hotārirea preainaltă a Maiestății
Sale. Hotārirea acēsta arată privirea
adāncă, ce o are Maiestatea Sa în mersul
lucrurilor din țarā.

Maiestatea Sa de sigur va fi vēđut,
că deși în manifestarea esternă a ne-
mulțāmirii Romānilor se pare a fi in-
trat o paușă, cu tóte aceste amārăciunea
inimii crește cu fiesce care minută, ce
o petrec condamnații politici în temniță.

Și Maiestatea Sa, pe care Dum-
nezeu l-a pus nu numai preste destinele
unui singur popor, a cređut, că nu e
bine, ca în țērile Sale un popor să
albā numai đile de serbătoare, ér altul
numai de durere și de plāns.

Omagiul nostru îl depunem ina-
ntea înțelepciunii Maiestății Sale.

Credem firm, că poporațiunea ro-
mānā va arēta preste tot locul, pe unde
numai va avē prilej, că Românul scie,
sā fie și recunoscător.

Și dacā i-s'ar da prilej nețērmurit
poporului nostru, suntem convinși, că
Maiestatea Sa ar rămānē uimit de pu-
terea sentimentului de sincerā alipire,
ce dominēzā inima poporului român,

Feuilleton.

Raport general

Societății de lectură „Inocențiu M. Clain”
a teologilor din Blas pe anul școlar 1894/5.
(Continuare.)

Societatea de lectură „Inocențiu M. Clain”
a fost totdeauna sub patronatul mitropolitului
episcopat. de Alba-Iulia și Făgăraș. Cu mórtea
bisericii mitropolit Vancea ea rămāne or-
fană și aprópe trei ani de-a rīndul pórtā ea
a fost de doliu. Înse rugăciunile membrilor
sunt unite cu ale întreg clerului și poporului
romān sunt ascultate la Tronul providinței
divine, Dumnezeu îi trimite un alt Părinte bun și
nobil în persóna Excelenței Sale Dr. Victor
Mihályi de Apșa. Și acum în mijlocul
bucuriei și iubilării generale societatea nóstră
pe a doua đi de Rusaliu o ședință festivă
în incidentul întronisării noului mitropolit, cu
care ocazie solemnă se pune societatea sub
patronatul mitropolitului. Ședința a avut ur-
mătorul program: 1. „Cu vīnt de deschi-
dere” de Mihail Hodárnēu, președintele so-
cietății. 2. „Imn ocașional” de E. Sabo,
prof. de I. Murēșan prof. executat de teologi.

3. „Carmen festum”, odă de Generoso,
predată de P. Bota. 4. „Causa stagnării
în literatura romānă”, disertațiune
de Moise Brumboiț. 5. „Ovidiu”, scena
V., actul V., (monolog), predat de M. Ilieș.
6. „În pāmīnt”, cor bărb. de I. Murēșan,
executat de teologi. 7. „Odă ocașională”
de E. Sabo. 8. „Dor de mare” de I. Murēșan,
solo de M. Jivanca. 9. „Dialog de Schil-
ler (Hoții)”, predat de V. Giurgiu și V.
Varga. 10. „Eu mē duc, codrul rē-
māne” de I. Murēșan, executat de teologi.
La ședința acēsta afarā de I. P. S. Sa mi-
tropolitul au luat parte și corpul profesoral și
alte persóne distinse din loc. Banul mitro-
polit se îndurā pregrațios și primi patro-
natul societății, la ce a fost rugat anume în
cuvīntul de deschidere.

În bibliotecā încă s'au făcut unele im-
punătățiri. S'au procurat multe opuri de va-
lóre apărute de curēnd.

Ședințele societății.

În decursul acestui an s'au ținut 20 șe-
dințe. Anume: 6 ordinare; 5 extraordinare; 1
constituantă; 1 generală; 1 festivă; 6 literare.

În ședințele ordinare s'au pertractat agen-
dele societății. În cele extraordinare s'a des-

bătut și primit noul proiect de statute (în 2,
3, 4, 5, 6 Aprilie a. c.). În cea constituantă
(11 Maiu a. c.) s'a ales biroul societății pe
anul școlar 1895/6 în persónele dlor preșe-
dinte Iacob Popa, cleric de anul III., vice-pre-
ședinte Nicolau Boca, cleric de anul II., secre-
tar George Meseșan, cleric de anul III., cassar
Mihail Ilieș, cleric de anul II., controlor Victor
Varga, cleric de anul I., archivar Demetriu
Racotan, cleric de anul II., bibliotecar Emiliu
Sabo, cleric de anul I. Alegerea notariului șe-
dințelor se va face dintre viitorii clerici de
anul I. De redactor al foii „Furnica” a fost
ales Valeriu Bugnēr, cleric de anul III.

Tot în acēstā ședință s'a ales și comi-
siunea scrutătoare. Alegerile cu permisia
prea ven. superiorității s'au efectuit după noul
proiect de statute.

În ședința generală (22 Maiu a. c.) s'a
cetit raportul comisiunii scrutătoare; oficialii
cei vechi au fost absolvați, și conducerea so-
cietății s'a predat noului birou.

Ședința festivă s'a ținut în onórea noului
mitropolit.

În ședințele literare s'au citit operatele
incurse la fóea „Furnica”, care a apărut în
46 numerii și cuprinde 112 operate; dintre
cari au fost prose 53, anume: 6 disertațiuni,

Sociu. Cefalalți condamnați în procesul Memorandului împlinindu-și pedepșa au fost eliberați mai înainte. Actul agratării a produs o plăcută impresiune în tota presa din patrie. Bánffy, din foile, prin propunerea agratării s'a dovedit cu mult mai diplomat, de cum îl cunoșce lumea. Foile magiare scriu, că agratatiții vor mulțami Monarchului în Budapesta, nu în Viena; tot atunci vor mulțami și guvernului.

După Bánffy și ministrul Perczel de nou pune în prospect reforma administrativă. El a declarat la banchetul dat la 12 a. c. în onórea lui la băile din Igló, că în Aprilie va comunica municipiilor spre dare de opiniune proiectul de reformă. După acest proiect, — dice ministrul, — deși se va introduce administrația de stat, totuși autonomia comitatelor va fi mai asigurată de cum e ađi.

Austria.

Constituirea cabinetului Badeni e fapt îndeplinit. Conte Badeni e ministru-președinte și de interne. Pe cum anunță semioficiósele din Viena, ministru de Landwehr e contele Welsersheimb, la finanțe cavalerul Bilinski, de comerțiú baronul Glanz, până acum șef de secție în ministeriul de esterne, la instrucțiunea publică br. Gautsch, la justiție contele Gleispach, la agricultură contele Ledebur. Ministru pentru Polonia și pentru Boemia nu e denumit nimeni, ceea ce e semnificativ. Conte Badeni se bucură la curte de o încredere deosebită. Cabinetul, nefind compus cu conlucrarea expresă a vre unui club parlamentar, va pute lucra independent. O chemare specială a cabinetului actual este renoirea pactului cu Ungaria. Bilinski nu era, să fie numit ministru de comerțiú, dară cunoscând el bine raporturile finanțiale cu Ungaria a trebuit să primescă resortul finanțelor.

Spania.

Lupta armatei spaniole cu insurgenții de pe insula Cuba decurge de mai multe luni. Se pare, că numărósa armată concentrată în ținuturile insurgenților va sufoca revoluția. Spaniolii de curând au pus mâna pe un transport de arme adus pentru insurgenți pe nea americană „Mascatte”. Insurgenții au suferit multe înfrângerii lăsând pe câmpul de bătăe număróși morți și răniți. Spania crede, că ținând Cuba sub domnia sa face un mare serviciu civilizațiunii și în deosebi comerțiului.

Turcia.

Frecările dintre insurgenții bulgari și trupele turcesci din Macedonia se continuă. După scirile cele mai noue de curând a năvălit éráși o bandă de Bulgari în Macedonia. Turcii au respins banda făcând prinsoneri pe un ofițer și 6 soldați bulgari, cari făceau parte din numărul bandiților. Acésta dovedesce, că guvernul bulgar nutresce focul insurcțiunii macedonene.

Grecii din Macedonia, deși uresc pe Turci, totuși privesc cu ochi răi unelțirile bulgare. Ei își ved atacate interesele de rasă mai mult de către celealalte naționalități creștine de pe peninsula balcanică decât de către Turci.

Singurul popor pacinic din Macedonia este cel românesc. Românii în privința ierarhică au fost apesați de Greci, și acum e pericol, să cadă sub ierarhia bulgară. Ei privesc deci în domnia Turcilor pe viitor o garanță a limbii și naționalității lor. Pe cum cetim în „Vaterland”, societatea macedo-română din Bucuresci a trimis o deputațiune la legatul turcesc de acolo, carea a reprobato unelțirile bulgaresci din Macedonia și a dat expresiune sentimentelor sale de supunere și credință față de sultanul. Românii speréză, că sultanul le va numi un arhiepiscop român supus sinodului din Bucuresci.

Turburările macedonene au făcut, să stagneze și rezolvarea definitivă a cestiunii episcopatului sêrbesc din Macedonia.

Din Bagdad se anunță, că Ahmet pașa în călétoria din Kutachia spre Bagdad a fost atacat de o bandă de Armeni și a fost ucis. Acésta va da probabil ansă la noue crudelități din partea Turcilor. „Times” scrie, că Anglia va pași la mijloc spre a conștringe guvernul turcesc la primirea reformelor propuse de puterile europene cu privire la Armenia.

Belgiu.

Cu tóte machinațiunile francmasonilor micul stat Belgiu ține la caracterul sêu creștin. Legea, care reintroduce spiritul religios în școlă, a fost votată la timpul sêu de corpurile legiuitoare. Liberalii asociați cu democrații anarchiști au inscenat scandale și demonstrațiuni publice în contra legii spre a influența asupra regelui, ca să deneghe legii sancționarea. Scopul nu și-l-au ajuns. Regele cunoșce, că poporul își iubesc religiunea, și chiar pentru aceea în 13 a. c. a sancționat legea, ce deschide éráși ușile școlii pentru religiunea scósă pe timpul guvernelor liberale francmasonice.

Infalibilitatea.

Biserica adevérată s'a numit pe sine totdeauna *apostolică*. De aceea și în simbolul de credință dicem: „*într'una, sfântă, . . . apostolică biserică*.” Acésta însumă, că credem în biserică fundată de Apostoli, carea singură profeséză învățătura prédicată de Apostoli în tota lumea, pe carea o au primit și ei dela Fiul lui Dumnezeu. Prin acésta se deosebesce biserică adevérată de cele false, cari profeséză învățături de ale altor ómeni nepredicate de Apostoli, și prin urmare cari nu-și au originea în Fiul lui Dumnezeu.

Apostolii înse n'au dat bisericii fundate de ei o sumă de articuli gata de credință, un număr anumit de dogme precise până în cele mai mici detaiuri, așa cât chemarea bisericii să fie numai a le păstra ca pe o proprietate mórtă, ce nu se mai póte desvolta. Așa ceva nici nu s'ar uni cu demnitatea ómenescă, fiind că atunci tóta activitatea minții ómenesci în lucrurile de credință ar fi mărginită la rolul de a fi numai un simplu depositor al credinței, pe când Dumnezeu a dat omului mintea, ca ea și în lucrurile de credință să desvólte activitate cercând, scrutând, aflând, desvólțând și perfecționând. Pentru aceea ce au dat bisericii Apostolii, au fost numai fapte istorice, principii de credință, simburii și alusiuni dogmatice, cari înse tóte erau susceptibile de o evoluțiune succesivă, sau în cari în mod potențat era cuprins un material infinit dogmatic, la a cărui cunoșcință și desvélire se pótesce trudă de vécuri, fără să se póta dice vre-odată că este eshauriat definitiv. Ce au dat bisericii Apostolii, a fost o rădêcină dogmatică, din care în mod logic avea să se desvólte în urmă un arbore dogmatic grandios. La desvólțarea acésta avea, să lucre toți seculii până la capetul lumii, fiesce care înse pe baza celor de ma

fiesce care an în arindă, și arendatori o incassau. 1) Tinerii puteau deci să purcedă fără știéla prea mare înaintea judecătóriei în contra acelor, cari nu voia să le plătescă prețul tocmit pentru pângărirea lor. 2) Când șchine într'o cuvintare ținută înaintea judecătóriei a numit cu numele pe acel cive, care și-a tocmit pe Timarch spre pângărire și ținea spre acela-și scop totdeauna câțiva tineri în casa sa, a adaus, că-l numesce nu spre a detrage numelui lui, ci numai pentru ca să se scie, despre cine vorbesce 3)

Între astfel de stări, în cari se întâmplau tot acele-și scene, páruiele, procese, sdruncinări de averi ca și la relațiuni cu etere, se pricepe aceea, că párintii și pedagogii nu conaceau tinerilor nici măcar să vorbescă cu un străin fără de martori. 4) Nici chiar cu filosofi, ori cât de bucuos se obișnuia acésta a strage la sine ómeni tineri și a începe cu ei relații erotice. Ei în privința acésta se bucurau de un nume așa de rău, cât după spusa lui Plutarch 5) mulți párinti nu suferiau de loc, ca fiii lor să converseze cu filosofi. Mai ales Parmenide, Eudox, Xenocrate, Aristotele, Polemon, Crantor, Arcesilaș se caracte-

riséză ca pederasti, și se spun numele acelor tineri, de cari erau ei îndrăgiți. Cincii și căpeteniile sectei stoice după observarea lui Sext 1) privia pederastia de un lucru indiferent. Insu-și Zenon, întemeiătorul școlii stoice, a spus-o cu cinismul cel mai neciplit, că e un lucru indiferent, ori comite un bărbat desfrú cu un prunc, ori începe raport sexual firesc cu o femeie. 2) Se spune despre el, că el nici odată nu și-a făcut de lucru cu femele, ci totdeauna numai cu tineri frumoși. 3) De scusarea, că dragostea acésta a filosofilor față cu prunci și cu tineri nu a fost sensualitate dură, își bate joc Cicero: De ce nu se îndrăgesce óre nimeni de vre un tinér hid ori de vre un bêtân frumos? Tot Cicero dice, că Epicur a avut dreptate, când a recunoscut caracterul sensual al acéstei iubiri. 4) În acela-și înteles se exprimă Lucian: Nu sufletele, pe cum pretind une ori filosofi, ci trupurile sunt obiectul dragosti lor. El declară în sfârșit, că pentru toți celealți ómeni există raportul căsătóriei, érá filosofilor să li-se lerte pederastia. 5)

(Va urma.)

1) Aesch. c. Tim. Or. Att. III, 289.

2) Ibid. l. c. p. 301.

3) Aesch. l. c. p. 263.

4) Plat. Sympos. p. 173.

5) De educ. puer. 15.

1) Pyrrh. Hypot. 3, 24.

2) Ap. Sext. Emp. adv. Ethic. 190.

3) Athen. p. 563.

4) Tusc. 4, 33.

5) Amor. 51. T. V. p. 315 ed. Rip.

Înainte străbătând mai adânc și măbind și lărgind orizontul dogmatic din ce în ce tot mai tare. Și așa putem dice, că biserica, „împărăția lui Dumnezeu“, și din punct de vedere dogmatic este asemenea grăunțului de muștar, „carele este mai mic decât toate semințele, érá dacă crește, este mai mare decât toate verdețele și se face copaci“.

Sfera dogmatică saă de credință se ține de ordinea supranaturală. Analog stă lucrul în ordinea naturală. Spiritul omenesc are natura întrégă înaintea ochilor săi, înse nu deschisă cu toate secretele ei, ci cele mai multe ascunse, așa cât numai după muncă de vécuri póte străbate la ele. Pentru aceea încă nimeni și nici un secul nu póte dice, că a străbătut-o întrégă, ci orizontul ei se lărgesce din ce în ce tot mai tare, sufletului omenesc i-se presentă în continuu fenomene nouă, ce trebuiesc scrutate și aduse în legătură cu cele cunoscute. Esistat-au și mai înainte stelele nebulóse în spațul imens. Esistat-au infusoriile și mai înainte în picuri de apă, și totuși numai timpul mai nou a străbătut până la ele și a început a le scruta și studia, și cine scie, încă ce secrete stupende va mai desvélí mintea omenescă în sinul naturii?

Pentru aceea este ceva ridicul a susținé, că dezvoltarea cunoștinței naturii în o direcțiune orî alta ar fi ajuns la punctul suprem, preste care nu se mai póte trece. Și lumea de astăđi și judecă de copii pe aceea, carî în vécurile trecute consideraă sistemul sideric al lui Ptolomeu de rezultatul din urmă și definitiv în sciința astronomiei. De altă parte înse pentru analogia dintre ordinea naturală și supranaturală chiar așa de ridicul sunt și aceia, carî susțin, că dezvoltarea dogmatică s'a închiat în biserică definitiv cu cele 7 sínóde icumenice dela început. Ca să se convingă, cât este de ridiculă o atare aserțiune, din principiū nu-l îndreptăm la vre-un „Iesuit celebru“, ci la un autor fórte nesuspect de „Iesuitism“, anume la Döllinger. ¹⁾

Din punctul acesta de vedere este o analogie cât se póte mai frumoasă și mai armonică între ordinea naturală și supranaturală.

Constatarea definitivă înse a rezultatelor obținute prin scrutarea amândouor ordinelor, saă câștigarea certitudinii despre adevărul rezultatelor se întâmplă în fiesce care ordine în mod divers de celalalt.

În ordinea naturală suntem convingși despre esistența reală a naturii pe baza observațiunii îndeplinite cu ajutorul simțirilor. De aceea și constatarea rezultatelor, carî ating scrutările naturii, se întâmplă prin esperimentare și observare. Dacă s'a făcut esperiment cu un fenomen físic și a fost observat, atunci mintea nu se mai póte îndoi despre esistența lui.

Altecum stă înse lucrul în ordinea supranaturală. Cuprinsul dogmatic dat de Fiul lui Dumnezeu prin Apostolii bisericii a fost primit și ținut de adevărat de către biserică, nu pentru că membrii ei prin observare îndeplinită cu ajutorul simțirilor și-au câștigat certitudine și convingere deplină despre adevărul intern al acelu cuprins. Cum ar și puté de pildă cu ajutorul simțirilor să-și câștige óre cine certitudine, că în s.

¹⁾ Veđi Döllinger „Christentum und Kirche in der Zeit der Grundlegung“ pag. 163 și uu.

Cuminecătura nu e substanța pânii și a vinului, ci substanța corpului și a sângelui Domnului nostru Isus Christos? Ci biserica a ținut de adevărat cuprinsul dogmatic dat de Dumnezeu prin Apostoli pe baza autorității infalibile a lui Dumnezeu, care l-a dat. Pentru aceea înse credința în adevărul absolut al acelu cuprins dogmatic este chiar așa de raționabilă, ca și credința în un fenomen natural cunoscut prin observațiune. Căci dacă odată sunt convins, că însuși Dumnezeu cel atotputernic, preadevărat și infalibil a grăit, atunci cred în adevărul celor descoperite de el, chiar și dacă prin observațiune cu ajutorul simțirilor nu-mi pot câștiga cunoștință despre adevărul lor. Când grăesce înse Dumnezeu, atunci astfel dispune lucrurile, cât omul prin observațiune cu ajutorul simțirilor să-și póte câștiga certitudine despre aceea, că El a grăit. Domnul nostru Isus Christos mai întâi l-a convins pe Apostoli prin minuni și prin ei biserica sa, că El e Dumnezeu. După aceea apoi le-a dat cuprinsul dogmatic, pe care l-au primit pentru autoritatea lui Dumnezeu, deși era departe de orî ce observațiune cu ajutorul simțirilor. Convingși fiind Apostolii și biserica, că Domnul nostru Isus Christos este Dumnezeu adevărat, pentru autoritatea lui, care a đis: „Acesta este trupul meu“ și „Acesta este sângele meu“, cred și vor crede totdeauna, că în s. Eucharistie, deși nu o véd ei, totuși e de față substanța trupului și a sângelui Fiului lui Dumnezeu. Nu simțirilor noastre crede aci biserica, ci crede puterii nemărginite a lui Dumnezeu, care a đis, că așa este, și care are și putere să facă, ca așa să fie. *Praestat fides supplementum sensuum defectui.*

Baza certitudinii așa dară în ordinea naturală este observațiunea cu ajutorul simțirilor. Baza certitudinii în ordinea supranaturală este autoritatea lui Dumnezeu.

Îndată ce înse Dumnezeu prin Fiul său a dat bisericii sale cuprinsul dogmatic, sufletul omenesc în conformitate cu natura sa a și început, să se aprofundeze în el cercându-l și scrutându-l în continuu spre a-l cunoșce tot mai bine. Multele întrebări dogmatice puse de Apostolii Mântuitorului nostru Isus Christos și enarate în cele patru Evanghelii oglindéză fórte bine aplicarea acésta iresistibilă a sufletului omenesc de a străbate tot mai adânc în cuprinsul acesta, ca și în toate cuprinsurile, ce i-se oferesc în ordinea naturală pe terenul físic, istoric, social și altele. Până când Mântuitorul lumii a petrecut pe pământ, el însuși a fost, care a deslegat toate cestiunile dogmatice, ce s'au ivit în evoluțiunea cuprinsului dogmatic dat de el. Evoluțiunea acésta înse, saă progresul dogmatic al simburului, al rădăcinii date de însuși Fiul lui Dumnezeu prin Apostolii bisericii, avea să dureze și după întórcerea lui la ceriū până la capetul lumii. Scrutarea logică-dialectică, scrutarea literară, scrutarea pie prin contemplațiunea cuprinsului dogmatic al bisericii avea să producă în șirul seculilor tot cestiuni nouă dogmatice, cu privire la carî sufletele credincioșe poftiau și vor pofti totdeauna certitudine deplină și absolută, cumcă din diversele moduri, ce se vor oferi spre deslegarea cestiunii, care mod de deslegare este cel cuprins în simburile și rădăcina dogmatică dată de însuși Fiul lui Dumnezeu, și prin aceea descoperit de însuși Dumnezeu, așa cât nici un dubiū să nu mai fie. S'a védut acésta îndată după

înălțarea Mântuitorului la ceriū, căci încl pe timpul Apostolilor s'au născut o mulțime de cestiuni dogmatice, érá după aceea cestiunile dogmatice n'au mai încetat nici când. Ba unele au cutrierat fórte adânc biserica, ca de pildă Arianismul, Nestorianismul și altele, și nu vor mai fi în viitor atari cestiuni, carî fórte adânc să turbure biserica.

Dar Mântuitorul a promis bisericii sale, că ea dela adevăr nu se va abate nicî când, căci el în mod mistic va fi cu ea totdeauna arétându-i adevărul în mijlocul la orî ce furtune. După ce înse físice dela înălțarea la ceriū nu mai petrece pe pământ, așa a trebuit să se îngrijescă de un alt mijloc óre careva, prin care să-i arete adevărul în orî ce cestiune dogmatică, ce s'ar ivi în decursul vécurilor până la capetul lumii, saă cu alte cuvinte să se îngrijescă de un organ óre care, prin care bisericii sale El însuși în mod mistic să-i enunțe totdeauna adevărul infalibil, de câte orî va cere lipsa.

Se nasce acum întrebarea, care este organul acesta nu el însuși infalibil, ci organul, prin care Dumnezeu, care singur e infalibil, enunță adevărul dogmatic?

După protestanți organul acesta este spiritul privat al unui fiecăruia. După biserica „ortodoxă“ este sinodul icumenic. După învățătura catolică organul acesta este următorul Sfintului Petru, Pontificele Roman cu și fără conciliul icumenic.

(Va urma.)

Reuniunea de Consum asociare în Blaș.

Despre reuniunea acésta și despre ideea, ce s'a intrupat într'însa, am avut deja de alte orș prilej de a scrie lucruri bune, și sperăm, că reuniunea acésta ne va oferi și de aci încolo prilej de a scrie tot așa, ca și până acum. De astă dată publicăm următorul „Apel“:

Stimate Domnule!

„Asociațiunea este unul din cei mai „productivi factori ai civilizațiunii și progresului omenesc, și au totă dreptatea, cei carî afirmă, că secolul nostru de aceea arată „rezultate atât de admirabile în toate sferile „activității omenesci, căci este secolul asociațiunilor.

„După numărul asociațiunilor sale de „tótă plasa se judecă astăđi gradul de cultură „al unui popor.

„S'o spunem de față, căci adevărul este „totdeauna mântuitor, că, cercând cu busola „acésta starea actuală a poporului nostru, ca „ne presentă un rezultat neplăcut, dar care „trebuie să ne fie cel mai puternic impuls spre „a nu mai perde momentele de supremă „importanță, ci de a îmbrățișa cu tărie ideea „timpului, ideea asociațiunii, de a incorpora „și a o vérsa prin toate formele vieții noastre „sociale.

„Numai ást mod progresul nostru va lua „răpediciunea, cu care ne vom puté asigura „bunăstarea dorită, și vom puté ajunge în „cúruend la ținta propusă, numai așa vom puté „sta, preste puțin, alătura cu popórele „înaintate și luminate de astăđi, spre a ne „împărtăși în emulațiune nobilă pe câmpul „progresului general.

„Factorii de înaintarea unui popor înse „au între sine acea strînsă legătură, că numai „în lucrare comună și armonică pot să producă „deplin efect, érá când unul saă altul se adă „în nelucrare, încordarea celorlalți rămâne „fără saă numai cu puțin rezultat. Progresul „este atunci unilateral, de aceea încet.

„Esaminând starea lucrului la noi din „acest punct de vedere, afirmăm, că în privința „culturii spirituale a poporului nostru deși nu „s'a făcut încă tot, față cu numărósele trebuințe, „s'a făcut totuși ceva. Începutul este bun și „promite rezultate. Înse cu respect la intere-

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Instituțiunile calvinesci în biserica românească din Ardeal.

I.

Suprimarea vieții călugăresci.

(Capetă.)

Obiecțiunea, ce s'ar pute face cu esistența mănăstirii Belgradului pre timpul principilor calvinesci. Cu toate că dieta Ardealului a pășit așa cu violență împotriva călugărilor românesci, totuși s'ar vedea, că chiar și pre timpul, când biserica românească era mai tare încâtușată de calvinii, au mai existat și chiar și atunci mănăstirea din Belgrad, carea se amintesc în mai multe documente și calvinesci.

Vom aminti din domentele aceste numai unele. Și anume mai întâi autorul Zaconicului ne spune, că pre la 1680 protopopul Ion din Vinti era „titoru mănăstirii Belgradului”.¹⁾ Georgiu Șincai la anul 1680 ne spune, că săborul mare din 2 Iuliu 1680 fu adunat „în Belgrad la Mănăstire”.²⁾ Asemene în introducerea canoanelor săborului ținut sub Mitropolitul Sava Brancovici la 1675 se dice, că acestu săbor mare fu ținut „în Belgrad la mănăstire”.³⁾ În urmă chiar și decretul principelui Mihailu Apafi dela 1680, prin care denumesc pre Mitropolitul Iosif Budai, încă amintesc de mănăstirea Belgradului în condițiunea a 16-a, în carea se demondă, că pentru Români să se fundeze școli, „*praecipue in monasterio Alba-Iuliensi.*”⁴⁾

Nu trebuie să uităm fose, că în toate documentele aceste se amintesc numai mănăstirea din Belgrad, nu înse și călugării. Mănăstirea ca edificiu a putut rămâne sub numirea de mănăstire și după ce nu au mai fost de loc călugări în ea. Avem esemplu chiar în Blășu, unde edificiul mănăstirii călugărilor basilici și-a păstrat numirea de mănăstire până în ziua de astăzi, deși edificiul se folosește astăzi spre alte scopuri. De unde sub mănăstirea din Belgrad din documentele citate nu se înțelege societatea călugărilor din ea, ci numai edificiul, care și pre timpul supremației calvine, când nu mai erau în el călugări, totuși și-a păstrat numirea de mănăstire.

Și cumcă în adevăr în ea nu mai erau călugări, se vede și de acolo, că curatorul său titorul ei era unu protopop, care locuia afară de Belgrad, anume protononul Ion din Vinti, ceea ce nu se poate explica decât prin aceea, că nefiind călugări în mănăstire, edificiul și pute și averea mănăstirii a trebuit să fie date în grigea unei persoane de afară.

Pre lângă aceea, dacă în mănăstirea din Belgrad mai erau călugări, atunci din ei mai ușor se putea forma corporațiunea juraților scaunului mitropolitan, cari formau consistoriul mitropolitului pentru causele spirituale bisericesci. Pre la 1680 înse jurații erau protopopi cu reședința afară de Belgrad, ca de exemplu protopopii *Georgiu din Daia* și *Oprea din Armeni*, erau din Belgrad era numai protopopul *Văsiu*.⁵⁾ Constituțiunea corporațiunii juraților scaunului din protopopi fără de nici unu călugăr din Belgrad nu s'a putut întâmpla, decât din cauză, că în mănăstirea din Belgrad nu mai erau pre atunci călugări.

* * *

Reînvierea vieții călugăresci între Români din Ardeal după încetarea supremației calvine. Îndată ce după pactul dela 1687 Ardealul a ajuns sub domnia casei austriace de Habsburg, supremația calvină a început a-și pierde din putere, cu atât mai virtuos, că curînd după aceea se începur tractările cu privire la unirea Românilor ardeleni cu biserica Romei. Pierdînd supremația calvină din putere, a început prio Ardeal numai decât a se ivi și viața călugărescă. Mitropolitii Teofil și Atanasiu, cari au funcționat după ajungerea Ardealului sub casa habsburgică, au fost amendoi călugări, cum se vede din actele sfințirii și alegerii lor în România de Mitropolitul Teodosiu al Tergoviștei,⁶⁾ Era pre la 1697 se vede, că erau atâta călugări românesci prin țară, câtu cu ocaziunea s. uniri, au trebuit să fie și ei luați în considerațiune, de-orece în declarațiunea săborului mare din 21 Martie 1697 carea cuprinde condițiunile unirii, în condițiunea întâia se dice:

„Că pre preoții și pre călugării cei de legea grecească să-i facă

părtași acelorași privilegii și scutițe, cari le au nu numai preoții rom. catolici, ci și Arianii, Luteranii și Calvinii.”¹⁾

După s. unire întâmplată la 1700 călugării nu numai că puteau trăi liberi și neconturbați prin țară, ci încă se amestecau și în drepturile preoților, și împlinau și funcțiuni preoțesci. Se vede lucrul acesta din canonul 3 alu sinodului dela 1725 ținut sub episcopul Pataki, prin care a trebuit să se ia măsuri în contra călugărilor acestora, cari nu-și cunoseau chemarea. Canonul sună astfel:

„Pentru nisce călugări, cari se află pre la unele mănăstiri, de nici să sci, sunt preoți adevărați, și au slobozenie a slugi sfințele tatne bisericesci au ba, și blagoslovenie de unde se cuvîna luatuă n'au luată, și totuși ambu celuindă omenii, de-și lasă mulș pe popu din satu cei adevărați, și mergu la nisce călugări ca aceia să le slugescă liturgie și alte slușbe bisericesci; de acestu tocmială, încă fu socotela săborului, așa cum unii călugări fără ispravă ca aceia să iasă din țară și să n'arbă a șed pre la mănăstiri nici cum; era mirenulă, careleși va cuteza duce jertva la vre unu călugăr amăgitoriu ca acela lăsându-și preutul de satu celu vrednicu, omulu a celuiia, nici la o trebă alu să nu-i slugescă popa mai multu.”²⁾

Călugării merșeră înse și mai departe, și nu numai că se mestecau în funcțiunile preoților, ci comiteau și alte lucruri în detrimentul religiozității, din care cauză sinodul dela 1728 în canonul alu 11-lea se vedu silitu a pași în contra lor, și a cere ajutoriul brațului civil.

Testul canonului este următorul:

„*Determinatum est de kalugeris universaliter, ut efficaciter ab omni sacramentorum administratione et ecclesiasticis functionibus verbi gratia contionum lectione et reliquis arceantur, cum in variis imposturis et populii corruptionibus deprehensi sint per frequenter, qui si se opponerent huic determinationi, advocato brachio saeculari incaptiventur, et pro demerito suo graviter puniantur.* . . .”³⁾

Adevărata reînviere a vieții călugăresci înse s'a întâmplat prin fundarea mănăstirii basilicilor dela s. Treime din Blășu, după ce curtea din Viena a și provădit mănăstirea acesta cu o dotațiune frumoasă.

Chemarea lor de căpetenie a fostă creșterea tinerimii și ajutorarea episcopului în guvernarea bisericii, căci în răsăritu în timpurile mai târzii episcopii în locul oficialilor Pravilei începuseră a se folosi cu călugări.⁴⁾

Desvoltarea vieții călugăresci în mănăstirea basilicilor din Blășu înse nu este o continuare a vieții călugăresci dinainte de s. unire, nice a vieții destrămate călugăresci, care a început a se arăta după slăbirea și mai târziu încetarea supremației calvinesci. Ci viața călugărescă a basilicilor din Blășu din secolul trecut, în forma, în carea a apărut, este o instituțiune cu totul nouă în biserica românească din Ardeal străbătută în toate amănuntele ei de spiritul apusanu de regulă, disciplină și activitate. Pentru aceea și sunt neperitoare meritele, cari și-le-au câștigat călugării basilici din Blășu pentru cultura nămului românescu.

Scopul scrierii de față nu ne permite a ne ocupa mai detaliat cu istoria călugărilor basilici din Blășu. Amintim numai atâta, că fundată fiind mănăstirea basilicilor dela s. Treime din Blășu sub episcopul Clain, sub Aron următorul acestuia rōdele ei erau deja așa îmbelșugate, căt Aron fundă în Blășu a două mănăstire de călugări basilici numită mănăstirea Bunei Vestiri, era călugării din ea sunt cunoscuți sub numele de *călugărași*. Ba Aron cercă a restaura și mănăstirile vechi și a introduce în ele viața călugărescă din Blășu. Astfel cercă a restaura mănăstirea dela Prislopul Silvașului de pre țara Hațegului.⁵⁾

Mai târziu în urma împregiurărilor politice și a spiritului anticălugărescu, ce domnea la curtea din Viena, mănăstirile din Blășu au început a decăde, până ce în urmă au perit, lăsându ca urmă a gloriosului trecut câte unu călugăr sau doi, cari mai petreceau în mănăstire sub numirea de călugări. Sinodul provincialu dela 1882 s'a ocupat seriosu cu idea restaurării ordului basilicanu călugărescu.⁶⁾ Până acum înse restaurarea n'a succedut.

¹⁾ Istoria bisericescă alu Sam. Clain la »Acte și Fragmente« de T. Cipariu pag. 81. Latinesce totu acolo pag. 82 și A. Illia »Ortus et progressus variarum in Dacia gentium et religionum«. Clușu 1730 pag. 7 și uu.

²⁾ Petru Maior »Istoria bisericii Românilor« pag. 379 și uu.

³⁾ Totu acolo pag. 96.

⁴⁾ Vehring »Kirchenrecht« pag. 625.

⁵⁾ Veți șematismul diecesei Lugosului de pre 1891 pag. 10.

⁶⁾ Titulu III alu sinodului provincialu dela 1882.

¹⁾ »Acte și Fragmente« de T. Cipariu pag. 257.

²⁾ Cronica Românilor.

³⁾ Petru Maior »Istoria bisericii Românilor« partea imedită în »Acte și Fragmente« de T. Cipariu pag. 145.

⁴⁾ Veți decretelē în »Acte și Fragmente« de T. Cipariu pag. 66.

⁵⁾ Veți mai sus pag. 129.

⁶⁾ »Acte și Fragmente« de T. Cipariu pag. 239 și 240.

și a concede astfel apropierea pericolului de viață este iertat numai cu respect la un bun momentos și vrednic de a fi dobândit, și acest buu are să fie cu atât mai mare și mai momentos, cu cât e mai mare pericolul, căruia mă espun. Dacă bunul, după care mă bat, ar fi relativ prea neînsemnat, atunci întimpinarea pericolului împreună cu dobândirea aceluși bun ar fi una cu voirea directă a pericolului și ar fi de osîndit. Cel ce p. es. fără de cauză ori numai din mania de a se face vestit întreprinde o parte foarte periculoasă priu munții, acela lucră foarte nemoral. Care inse ar întreprinde suișul acela periculos, pentru ca să scape pe alții din gura morții, și întreprindându-l face tot posibilul pentru a-și păzi viața proprie, acela implinesce o faptă bună și nobilă. El voesce scăparea deapropelului său; el o voesce acesta și o întreprinde nu cu pericolul vieții proprii, ci în măoia acestui pericol. Dacă ne mărginim deci și numai la firea periculoasă a duelului, îndată ne bate la ochi o deosebire foarte mare în defavorul duelului. Cel ce duelază, acela voesce pericolul, și luându-l asupra-și voesce pôte, să vedescă curajul său, netemerea sa și astfel să-și câștige un renume de onore ori să-și redobîndescă onorea atacată. El voesce deci să sîntescă ori să facă iertat prin scop un mijloc, care în sine e condamnabil.

Duelantul merge inse și mai departe cu nedreptatea. El nu voesce numai pericolul. Cu privire la contrariul său dorește el și lucră într'acolo, ca pericolul acesta să se și realizeze; cu privire la sine însuși adevărat că el după dorința sa voesce numai pericolul, dar din partea sa imputernicesce pe contrariul său, ca acesta să provoce nu numai pericolul uciderii ori rănirii lui, ci chiar uciderea ori rănirea lui.

Dar pôte ea va obioționa. Este iertat a ataca viața deapropelului din două motive, ori dacă e vorbă de apărarea proprie, ori dacă e vorbă de un act al dreptății punitive; ăra viața proprie este iertat a o periclita, când e vorbă de un bun relative momentos, care omul pôte să-l dobîndescă ori să-l păzescă numai cu periclita vieții. Motivele acestea par a se realiza în duel, cel puțin în privința aceluia dintre duelanți, care e vătămă și numai prin duel pôte să-și câștige satisfacere, ori în privința aceluia, care e

silit la duel așa, că nu-l pôte refusa, fără ca să-și primejduescă onorea și numele bun, pe cum și poziția sa întregă.

Să cercetăm lucrul mai de aproape. Să pun-m mai întâiu casul, că ore cine e vătămă în chipul cel mai grosolan și dela vătămătoriu nu pôte să primescă satisfacere pe altă cale, fără numai prin aceea, că-l provocă la duel. Ori privim lucrul ca o pedepsire, care să lovescă pe vătămătoriu, ori îl privim ca o satisfacere, care o primesce vătămătu: nici unul din aceste două chipuri de a privi duelul nu pôte să împărtașescă acestuia îndreptățire ori să-l facă iertat. Să considerăm mai întâiu satisfacerea, ce are să o primescă vătămătu. Satisfacerea, ce i-se cuvine, este cererea de iertare ori manifestarea de onorare din partea celui ce l-a vătămă, revocarea infruntării defăimătoare, ce pôte a făcut-o, respectul intern și manifestarea esternă a acestui respect în locul disprețului și nerespectării. Ore prin duel realizază-se o astfel de satisfacere? Ore întimplă-se aci o revocare a infruntării aruncate în fața celui alalt? Ore întimplă-se aci o mărturisire a respectului în locul nerespectării? — Dar apoi în casul, când vătămătoriu în duel rănesc ori ucide de cel vătămă? La nerespectarea de mai înainte acum se mai adauge încă rănire ori ucidere, — frumoasă recompensare!

Încă și mai rău stă lucrul, dacă privim duelul ca pedepsire, carea să o suferă vătămătoriu. De multe ori se întimplă, că vătămătoriu ucide în duel pe cel vătămă. Dar nici în casul contrar nu pôte să fie vorbă de pedepsire. Spre a pedepsi aci e competentă numai puterea superiorului. Când după vătămăre vătămătu om privat fiind drept recompensă pentru batjocura, ce i-s'a făcut, face vătămătoriuu vre un rău, acesta e numai răsbunare. Răsbunarea acesta e nemorală, și de aceea legea evangelică o și osîndesce foarte aspru. Unde am și ajunge, dacă fiesce care om singuratic s'ar declara de competent, să răsbune vătămărea, ce a suferit-o, ori să o spele în sângele vătămătoriuu? Dacă s'ar concede în general competența acesta, am ajunge la cel mai rău drept al pumnului, și am fi isprăvit-o cu ori ce siguranță.

(Va urma.)

Bibliografie.

La tipografia seminarială se află de vîndare:

Octoichul cel mic ediț. III. Blaș 1892. Prețul nelegat 80 cr. v. a., legat cu călcăit de pânză cu 95 cr. v. a. Legat împreună cu **Pentecostariul** costă 1 fl. 80 cr. v. a.

Triod, crudo fl. 6.50, legat în piele tare și cu copcii fl. 10.

Orologer, crudo fl. 2.80, legat în piele fl. 3.80.

Apostoler, folio, crudo fl. 4.40, legat în piele și cu margini aurite fl. 6.40.

Liturgieriu, crudo 2 fl. 20 cr., legat în piele 3 fl. 20 cr.

Euchologiu

edițiunea a doua, revădută după originalul grecesc și îndreptată în mod însemnat. Format 8° mare pe 552 pagine, pe hârtie velină, tipariu frumos în negru și roșu. — Prețul nelegat fl. 2.80, ăra legat în piele tare fl. 3.80.

Introducere în s. Scriptură de Dr. Victor Szmigelski. Partea I. 40 cr., partea a II-a 60 cr., partea a III-a 80 cr., la olaltă 1 fl. 50 cr.

Cestiuni

din

dreptul și istoria bisericii românești unite, studiu apologetic din incidentul invectivelor „Gazetei Transilvaniei” și a dlui Nicolău Densușan asupra Mitropolitului Vancea și a bisericii unite. Partea I. 272 pag. 8°. Prețul 70 cr. — Partea a II-a 400 pag. 8°. Prețul 1 fl. Ambele părți expedate franco 1 fl. 85 cr.

Istoria particulară a bisericii unite de Dr. A. Grama broș. 1 fl. 50 cr.

Testamentul și Literalele fundamentale ale fericitului Arhiepiscop și Mitropolit gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș Dr. Ioan Vancea de Buteasa. Blaș 1892. Tipografia Seminarului gr. cat. din Blaș. Se află de vîndare la Administrația „Unirii”. Prețul: 10 cr., cu port postal 15 cr.

Pregătire la morțe, adecă considerațiuni asupra maximelor eterne folositoare tuturorora pentru meditare și preoților spre a predica, de *Alfons Maria de Liguori* Doctor al Bisericii. În versiune românească de Membrii societății de lectură Inocențiu M. Clain. Blaș 1893. Tipografia Seminarului arhidieceșan. Opul are 425 p. în 8° mic. Prețul 80 cr. Editura societății.

Editor și redactor răspundător:

Dr. Victor Szmigelski.

Cu deosebită stimă cuteză a încunoscința pre Veneratulă Cleră greco-catolică, că precum și până acum iaă asupra-mi gătirea de

iconostase, amvone, altare

și alte obiecte de ale instruirii interne a bisericelor, în ce privesce lucrul de măsură și de sculptor, de colorare respective de marmorisare și de prevedere cu icone sante, dimpreună cu aședarea acelor obiecte în fața locului, precum și renovarea de iconostase cu prețurile cele mai ieftine.

Cu proiecte colorate servesou cu plăcere.

Iconostasele ridicate de mine în bisericile greco-catolice au căștigat recunoscere deosebită, și tôte mă îndreptățesc la sperarea, că Veneratulă Cleră mă va împărtași ocașionalminte de prețuită-i încredere. Silința mea se va îndrepta tot-deuna într'acolo, ca și de aci înainte să merită renumele celă bunu, care mi-l'am căștigatu până acum.

Prin tariful de zone dispărându departările, prin acesta capacitatea de concurență mi-s'a mărită.

Rugându-mă pentru prețuite comande sum

Oradea-mare, 10 Ianuariu 1892

cu deosebită stimă

Carolă Müller,

auritor și fabric. de recurs. bisericesci.

(7) 32—?